

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

Зінченко Наталія Іванівна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З
ІНВАЛІДНІСТЮ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Спеціальність 231 Соціальна робота

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат педагогічних наук,
Левченко Наталія Володимирівна

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	7
1.1. Становлення та розвиток соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю	7
1.2. Ключові поняття досліджуваної проблеми	22
1.3. Нормативно-правова забезпечення соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю.....	37
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	51
2.1. Технології соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю в закладі освіти	51
2.2. Команда соціально-психологічного супроводу дитини з інвалідністю в закладі освіти.....	71
2.3. Рекомендації щодо соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю в закладі освіти	77
ВИСНОВКИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	99
ДОДАТКИ	106

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах реформування системи освіти в Україні соціально-педагогічний супровід дітей з інвалідністю є одним з найважливіших завдань освіти, адже мусить забезпечити комплексну соціально-психологічну підтримку та допомогу таким дітям у процесі їх розвитку, корекції порушень і здобуття освіти відповідного рівня з метою соціалізації – входження в суспільство на рівних правах із людиною. Особливі труднощі виникають у процесі соціалізації дітей зі складними порушеннями розвитку.

Основним завданням закладу освіти, особливо там де сформовані інклюзивні класи для дітей з інвалідністю, є забезпечення можливості інтеграції вихованців у суспільство, тобто, їх особистісного зростання, створення власних життєвих планів, професійного самовизначення та, як наслідок, успішної соціалізації [8; 17]. Процес розвитку та соціалізації дитини відбувається в її провідній діяльності. Для того, щоб у дитини формувалися нові психічні функції, така діяльність має бути, по-перше, успішною, по-друге, колективною (О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, В. Синьов) [25; 12; 20]. У шкільному віці провідною діяльністю дитини є навчальна діяльність. Успішна навчальна діяльність – запорука успішної інтеграції в суспільство. Для дітей з інвалідністю недостатньо тільки включення в освітній процес, для таких дітей необхідний супровід їх розвитку та становлення особистості. Особливо важливим є цей процес для таких дітей (Є. Синьова, С. Федоренко) [29].

Проблема супроводу педагогами та психологами закладів освіти процесів та завдань розвитку, становлення та виховання особистості в умовах освітнього процесу розглядалася багатьма вченими.

Мета дослідження: на основі теоретичного узагальнення проблеми дослідження виявити та розкрити особливості соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю в закладі освіти.

Завдання дослідження:

1) здійснити аналіз становлення та розвиток соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю в закладі освіти та з'ясувати ключові поняття досліджуваної роботи;

2) охарактеризувати нормативно-правове забезпечення соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю закладі освіти;

3) розкрити технології соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю в закладі освіти;

4) сформулювати рекомендації щодо соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю в закладі освіти.

Об'єкт дослідження – соціально-психологічний супровід дітей з інвалідністю в закладі освіти.

Предмет дослідження – організація та проведення соціально-психологічний супровід дітей з інвалідністю в закладі освіти.

Для досягнення поставленої мети і розв'язання визначених завдань застосовувались загальнонаукові **методи дослідження**: *теоретичні* – вивчення, узагальнення, аналізування педагогічної, психологічної, соціальної, соціологічної, політичної літератури з досліджуваної проблеми; *емпіричні* – спостереження, дослідницькі бесіди, вивчення результатів діяльності, анкетування, опитування, інтерв'ю.

Експериментальна база дослідження – дослідницько-експериментальна робота проводилася на базі загальноосвітня школа №5 м. Умань.

Апробація результатів досліджування. Основні концептуальні положення й результати наукової роботи друкувалися у збірниках, журналах та доповідались на семінарах, конференціях: Всеукраїнська науково-практична конференція «*Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери*» (22 квітня 2021 р.); XIV Всеукраїнська наукова студентська конференція «*Наука. Освіта. Молодь 2021*» (28 квітня 2021 р.); науково-практичний семінар «*Громадські організації людей з інвалідністю крізь призму надання соціальних послуг*» (16 квітня 2021 р.); науково-методичний семінар

«Соціально-психологічна реабілітація молоді з особливими потребами в закладі освіти» (15.12.2020 р.); науково-практичний семінар «Перспективи ефективної роботи соціальних працівників з молоддю» (03.03.2021 р.)

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (67 найменувань), 1 додаток на 4 сторінках. Загальний обсяг роботи складає 109 сторінок із них 98 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведено теоретичне узагальнення важливого й актуального завдання – теоретично обґрунтувати особливості соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю в закладі освіти. Результати проведеного дослідження засвідчили досягнення мети, розв'язання поставлених завдань і стали підставою для таких висновків:

Відповідно до першого завдання здійснено аналіз становлення та розвитку соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю в закладі освіти та з'ясувати ключові поняття досліджуваної роботи.

Проблема супроводу педагогами та психологами закладів освіти процесів та завдань розвитку, становлення та виховання особистості в умовах освітнього процесу розглядалася багатьма вченими та знайшла відображення в науковій термінології. Психологічний супровід передбачає створення акценту саме на психологічних індивідуально-особистісних якостях дитини, її здібностях, особливостях психофізичного розвитку

Соціальна педагогіка розглядає соціально-педагогічний супровід як «соціокультурний процес індивідуального розвитку особистості» (С. Савченко)

У реаліях Нової української школи супровід освітнього процесу дитини з особливими освітніми потребами набуває актуального значення. У програмних документах Міністерства освіти і науки України прописано Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини, роз'яснюються обов'язки кожного члена команди. Склад групи фахівців індивідуального супроводу дитини визначається керівником закладу освіти і затверджується відповідним наказом (Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах освіти в 2019/2020 н.р). Командою супроводу розробляється індивідуальна програма розвитку дитини (ІПР) на певний термін. Саме психокорекційній та психопрофілактичній роботі приділяється особлива увага при створенні ІПР (Ю. Бистрова, В. Коваленко, З. Ленів, С. Лобода, С. Луцир, А. Петруня).

Відповідно до другого завдання охарактеризовано нормативно-правове забезпечення соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю в закладі освіти. У дослідженні представлено основні нормативні акти, які регламентують роботу закладів освіти з дітьми з інвалідністю, а саме:

- ✓ Декларація прав людини;
- ✓ Конвенція про права дитини;
- ✓ Конституція України;
- ✓ Закон України «Про освіту»;
- ✓ Положення про психологічну службу системи освіти України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 03.05.1999 № 127 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 02.07.2009 № 616);
- ✓ Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 19.10.2001 № 691;
- ✓ Положення про експертизу психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20.01.2001 № 330;
- ✓ лист Міністерства освіти і науки України від 27.08.2000 № 1/9- 352 «Про планування діяльності, ведення документації і звітності усіх ланок психологічної служби системи освіти України»;
- ✓ норми часу на роботи, що виконуються практичними психологами (соціальними педагогами) системи освіти, які розроблені та апробовані Національним центром продуктивності Міністерства праці України і затверджені наказом Міністерства освіти України від 07.12.1995 № 339;
- ✓ наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2006 № 864 «Про планування діяльності та ведення документації соціальних педагогів,

соціальних педагогів по роботі з дітьми-інвалідами системи Міністерства освіти і науки України»;

✓ лист Міністерства освіти і науки України від 15.08.2007 № 1/9- 479 «Про нормативи чисельності практичних психологів і соціальних педагогів навчальних закладів»;

✓ лист Міністерства освіти і науки України від 27.11.2000 № 109 «Про тривалість робочого тижня практичного психолога (соціального педагога)»;

✓ Концепцією розвитку інклюзивної освіти (2010), затвердженою наказом Міністерства освіти і науки від 01.10.2010 № 912;

✓ наказ МОН «Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки» (2009);

✓ Положенням про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах (2010), затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 09.12.2010 № 1224, зареєстрованим в Міністерстві юстиції 29.12.2010 р. за № 18707;

✓ Порядком організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах (2011), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872;

✓ Наказ МОН «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» (2018);

✓ Наказ МОН «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 5 грудня 2010 р. №1205» (2018);

✓ Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (2018);

✓ інші нормативні акти.

Відповідно до третього завдання розкрито технології соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю в закладі освіти. Технології такого супроводу включають різні форми, методи, прийоми, принципи, які спрямовані на забезпечення двох процесів: індивідуальний супровід дитини з інвалідністю в освітніх закладів та системний супровід, який спрямований на профілактику або корекцію проблеми, характерної не для однієї дитини, а для системи загалом. Завдання технології соціально-психологічного супроводу – допомогти налагодити взаємодію дитини, що має проблеми розвитку, з усіма учасниками освітнього процесу. Таким чином, супровід розглядається як цілісна діяльність, командна взаємодія (вчителів, асистента, батьків, або осіб що їх замінюють, соціального педагога, практичного психолога, медпрацівника), можна її назвати ще системою. Ця система соціально-психологічного супроводу має бути направлена не лише на сприяння в отриманні професії, але й на підготовку учнів до реалій сучасного світу з важкими економічними умовами, надати можливість набути навичок гармонійної взаємодії з навколишнім середовищем.

Відповідно до четвертого завдання сформовано рекомендації щодо соціально-психологічного супроводу дітей з інвалідністю в закладі освіти. Можна виділити такі рекомендації для батьків, педагогів:

- для батьків (система тренінгових вправ, спрямованих на формування та розвиток почуття батьківської любові «Сім кроків»; психокорекційна робота з матерями, які виховують дітей з відхиленнями в розвитку «Гармонізація відносин між матір'ю та її дитиною»; групові психокорекційні заняття «Гармонізація внутрісімейних відносин»; письмові форми викладання проблеми – батьківські твори: «Моя проблема», «Мій життєвий шлях», «Історія життя моєї дитини» та ін.);

- для педагогів (активне слухання. Допмагаємо дитині впоратися з її почуттями. Дитині потрібно, щоб її почуття приймали та поважали: можна спокійно та уважно вислухати дитину; можна визнавати почуття дитини словами «так», «хм», «зрозуміло»; можна назвати почуття: «ти стурбований»,

«ти засмучена», «ти сердитий»... Покажіть, що розумієте бажання дитини та ін.

Наше дослідження не вичерпує означену проблему і передбачає здійснення наступних кроків, спрямованих на вивчення форм та методів соціально-психологічного супроводу молоді з інвалідністю в закладі вищої освіти.